

IKAVIZMI U GOVORIMA TUZLANSKOGA KRAJA

Prema dijalektološkim istraživanjima izvršenim u drugoj polovini dvadesetog stoljeća, stanje u pogledu zamjene *jata* u govorima tuzlanskoga kraja¹ odlikuje se znatnijim brojem ikavskih primjera. Najbolje podatke o leksemima s ikavskom zamjenom *jata* u području sjeveroistočne Bosne, što je uz neznatna odstupanja i područje koje smo ovdje nazvali tuzlanskim krajem, pružaju rezultati istraživanja dobiveni u sklopu istraživačkog projekta *Bosanskohercegovački dijalekatski kompleks – sinhronijska deskripcija i odnos prema savremenom standardnom jeziku*, koji su objavljeni u petoj knjizi Bosanskohercegovačkog dijalektološkog zbornika (v. Vujičić 1985:53–119).²

---

¹ Tuzlanskim će se krajem u ovome radu zvati oblast “koja se stere od Drine do Bosne i od Save do Krivaje, kako ju je teritorijalno odredio Ivan Brabec u radu *Govor Tuzle i okolice* (v. Brabec 1955). Termin *govor* iz Brabecova rada ovdje treba shvatati kao termin *mjesni govori*. O terminološkim razgraničenjima na relaciji *govor – narječje* v. Jahić 1986:257–264.

² Za sve punktove u kojima je istraživani govor bilježen su i njihovi brojevi iz istraživačkog projekta, općina kojoj su tada teritorijalno pripadali i nacionalna pripadnost stanovništva: (M) Muslimani, (H) Hrvati, (S) Srbi: 79 Križevići (Kalesija) M, 80 Miljanovci (Kalesija) M, 84 Repnik (Banovići) M, 85 Vozuća (Zavidovići) S, 101 Kakmuž (Gračanica) S, 102 Devetak (Lukavac) M, 103 Breza (Tuzla)

Radi lakšeg sagledavanja stanja u pogledu zamjene *jata* u tuzlanskom kraju, navest ćemo ikavizme koji su tu zabilježeni, izostavljajući pri tome ikavizme zabilježene u punktovima s ikavskim govorom.

i od kratkog *jata*:

bīžala (Repnik);

bīžī (Repnik, Lokanj);

bīži / *bjēži* (D. Mionica);

bīžī / *bjēžī* (D. Mionica);

bjēžāla / *bīžāla* (Piperi);

bjēži / *bīži* (Križevići, Teočak);

bīžāla (Križevići, Miljanovci, Lokanj);

bīžī (Miljanovci, Piperi);

bīži (Miljanovci, Repnik, Lokanj, Janja, D. Brodac, Lukavica);

bīžō (Miljanovci, Repnik, Lokanj);

H, 104 Dokanj (Tuzla) H, 105 Piperi (Lopare) S, 106 Priboj (Lopare) S, 107 D. Lokanj (Kalesija) S, 108 Teočak (Ugljevik) M, 109 Janja (Bijeljina) M, 110 Čađevica (Bijeljina) S, 111 D. Brodac (Bijeljina) S, 112 Brezovo Polje (Brčko) M, 113 Bodelište (Brčko) H, 114 Maoča (Brčko) M, 115 Potpet (Srebrenik) M, 116 Špionica (Tuzla) M, 117 Doborovci (Gračanica) M, 118 Lukavica (Gračanica) M, 119 D. Mionica (Gradačac) M, 121 Vučilovac (Brčko) S, 122 Orašje (Orašje) M, 124 Tramošnica (Gradačac) H, 126 Tolisa (Gradačac) S, 127 Koprivna (Modriča) S, 128 Garevac (Modriča) H. Ovdje treba napomenuti da su u *Zborniku* uz neke punktove pogrešno navedene općine kojima su teritorijalno tada pripadali, kao naprimjer Špionica (Tuzla), ali je to nebitno za jezičku građu.

Podaci o nacionalnoj pripadnosti stanovnika u punktovima značajni su i po tome što će se pokazati da se najveći broj ovdje zabilježenih ikavizama odnosi i na srpsko stanovništvo.

bìžō / *bjěžō* (Križevíci);
dído / *djěd* (Lukavica);
djěd / *ďíd* (Vozuća);
dvìsta (Doborovci);
gõre / *gõr* / *gõri* (Repnik);
gõri (Orašje, Tramošnica, Tolisa);
gõri / *gõr* (Križevíci);
gõri / *gõre* (Teočak);
izijō (Križevíci);
izijo (Piperi, Lokanj);
izijo (Priboj);
*izio*³ (Teočak, Garevac);
izjeo / *izijo* (Maoča);
jěo / *įjo* (Kakmuž);
nědilja (Kakmuž, D. Vukšić, Tramošnica, Garevac);
něđilja (Piperi);
nódi (Križevíci);
òsić (Garevac);
pļiva (Lukavica);
ponědiljak (Kakmuž, Bodelište, Potpet, Špionica, D. Mio-
nica, D. Vukšić, Vučilovac, Orašje, Tramošnica, Tolisa,
Garevac);
poněđljak (Vozuća);
ponědjeljak / *ponědiljak* (Dokanj);
poněđiljak (Piperi);
pòsić (Garevac);
prěd / *prěd* (Miljanovci);
prìt kuću (Lukavica);
pròljeće / *prìnaljeće* (Križevíci);
prěd (Repnik, Dokanj, Maoča, Špionica, Doborovci, Tra-
mošnica, Garevac);

---

³ U Garevcu s poludugim vokalom *o*.

ràsić (Garevac);
šèđla (D. Brodac);
šèdila (Lokanj);
šèdila / *sjèdila* (Potpet);
šèdit (D. Brodac);
šèdit (Lokanj);
šèdit / *sjèditi* (Potpet);
sidîm (Maoča);
sìdjela (Repnik, Špionica);
sìdjet (Maoča);
sìdjet / *sjèdit* (Špionica);
sìdjet(i) (Repnik);
sìđela (Miljanovci);
sìđela / *sjèdila* (Teočak);
sìđet (Miljanovci, Priboj);
sìkera (Janja, D. Čađevica);
sìkira / *sjèkira* (Doborovci);
sìkira (Križevići, Miljanovci, Repnik, Kakmuž, Devetak, Breza, Dokanj, Piperi, Priboj, Lokanj, Teočak, Brodac, Brezovo Polje, Bodelište, Maoča, Potpet, Špionica, Lukavica, D. Vukšić, Vučilovac, Orašje, Tramošnica, Tolisa, Garevac);
sjèć / *sìć* (Kakmuž);
sjèo / *sìjo* (Kakmuž);
sjèdila (Devetak, Breza, Piperi, Bodelište, D. Vukšić, Vučilovac, Tolisa, Garevac);
sjèđla (Kakmuž, Orašje, Tramošnica, Koprivna);
sjèdio (Devetak);
sjèdit (Vožuća, Kakmuž, Breza, Doborovci, Lukavica, D. Vukšić, Tramošnica, Koprivna, Garevac);
sjèdit / *sìđet* (Janja);

sjèdit(i) (Tolisa);
sjèditi (Devetak, Teočak, Brezovo Polje, Vučilovac);
sjèditi / sjèđeti (Orašje);
sjèdla / siđela (Janja);
sīć (Garevac);
sīdla (Maoča);
sījo (Miljanovci, Lokanj, Maoča);
sī'o (Vozuća);
sīo (Repnik, Potpet);
sīst / sjěst (Maoča);
sītte / sjětte (Maoča);
svidok (Garevac);
svidok (Lukavica);
ùdit (Doborovci, Lukavica, D. Mionica);
ùditi (Devetak, Brezovo Polje);
vòlila (Križevíci);
zvìzdan (Maoča);
živili (Devetak, Lokanj, Doborovci);
živ'li (Janja, Koprivna);
živili / življeli (Priboj, D. Čađevica, Brezovo Polje, Lukavica, Vučilovac, Orašje);
živit (Piperi, Lokanj, D. Brodac, Tramošnica, Koprivna);
živit / življet (Janja, D. Čađevica, Lukavica, Orašje);
živiti (Devetak, Priboj, Brezovo Polje, Vučilovac);
živjeli / živili (Kakmuž, Špionica, D. Mionica, Tolisa);
živjet / živit (Kakmuž, Dokanj);

i od dugog jata:

dòbrijem / dòbrīm (D. Brodac);
dòbrīm (Miljanovci);
donila (Doborovci);

donívšī (Doborovci);
dvī (Doborovci);
dvī / dvijê (Maoča);
jèdnijem / jèdnīm (Piperi);
jèdnijem / jednīm (Špionica);
jènīm (Miljanovci);
líha (Maoča);
líja (< lijeha) (Potpet);
mij (< mijeh) (Breza);
mojí(je)h (Doborovci);
mojí(je)m (Doborovci);
mòji^h (Miljanovci);
mòjim (Miljanovci);
nijèsam / nijésam / nísam (Teočak);
nijèsam / nísam (D. Čađevica);
nijèsam / nísam (Križevíci, Miljanovci, Brezovo Polje);
nísam (D. Brodac, Bodelište, Lukavica, Vukšić, Orašje);
nísam / nijésam (Mionica, Tolisa);
òtīm (Miljanovci);
razùmī (Brezovo Polje);
razùmī (Devetak);
ràzumī (Križevíci, Janja, Lukavica);
ràzumī (Miljanovci);
razùmī / razùmijē (Breza, Garevac);
razùmī(je) (Doborovci);
razùmijē / razùmī (Dokanj);
razum^íjê / razum^í (Maoča);
s kîm (Miljanovci);
s kîjem / s kîm (Kakmuž, Špionica);
srjéda / srida (Maoča);
star^h4 (Miljanovci);

⁴ Zabilježeno bez akcenta.

tĭjem / tĭm / òtĭm (Orašje);
vāvĭjek / vāvĭk (Miljanovci);
vavĭk / vāvĭk (Maoča);
zàn¹la se (Maoča).

U dijalektološkim radovima o govorima ovoga područja također se navode brojni ikavizmi. Brabec za govor Tuzle i okolice navodi “*pojedine riječi*”:

bĭžiš, bĭži, bĭžē, bĭžali, bĭžite, čòik, dĭkoji, nĕgdi, dĭte, dvĭ, lĭje (od: *lijeha*, napomena R. B.), *lĭvā⁵, mlĭko, nĕdilja, Nĕdiljko, nĕvistice, posĭku, pripòvidio, pronĕvirio, prĭmaljetos, sĭdio, starosĭdjelica, sĭdjeli, sĭkirica, svĭdok, tĭlo, zapòvidio, zapòvidi*;

potom ikavske prijedloge i prefikse:

priko, prič, privedene, prid, priko, pripade, prisvuć, prisĭć, prida me, prigazi, pritrpi, pripade, priselĭt, prigraden, prislavna;

zatim ikavizam u zamjениčkoj deklinaciji: *s otim*;

oblike priloga koji su većinom ikavski:

gori, doli, di, dolikar, gorikar;

ikavske likove u pridjevskim i infinitivnim nastavcima glagola:

*zašutĭla, ušutĭ, cvilit, šutĭt, poletĭti, odletĭt, crvenĭt, žutĭla, odletĭ, letĭla, doletĭla, šutĭla, pogorĭla, izgorĭli, požutĭlo, žĭvĭt, trpĭla.*⁶

---

⁵ U disertaciji je akcent nečitak, a u *Fonetskim osobinama* primjeri su bez akcenta.

⁶ Primjeri su iz Brabec 1955:11–13 i Brabec 1957–58:50–54.

Slični se primjeri navode i u drugoj dijalektološkoj literaturi u kojoj se opisuju govori ovoga područja.⁷

Analiza ovih primjera pokazat će da se njihov relativno velik broj svodi na manji broj leksema, čije se postojanje u ovom dijalektom idiomu dade objasniti. Zabilježeni ikavizmi nisu ograničeni na neka uža područja unutar prostora ovoga dijalekatskog idioma, već se javljaju na cijelome prostoru. Usporedit ćemo ih s ikavizmima u drugim neikavskim govorima.

Ikavizme u šumadijsko-vojvođanskom dijalektu Ivić je podijelio u dvije skupine – “*oni u kojima se i pojavilo analoškim putem*” i oni u kojima se *i* javlja kao rezultat različitih fonetskih pozicija (Ivić²1985:71–72).⁸

Ikavizme u kojima se *i* javilo analoškim putem, i koji su najrasprostranjeniji jer brojni takvi leksemi funkcioniraju u sistemu savremenoga standardnog jezika, Ivić²1985:71–72) svrstava u osam kategorija:

1. *dat. i lok. jd. imenica ž. (i m.) r. na –a: žèni, pò sobi (prema nast. –i u mekih osnova);*
2. *dat. i lok. jd. ličnih zamenica: mèni, po tèbi (prema stanju u imeničkoj promeni, a i u enklitičkim oblicima istih zamenica);*
3. *lok. mn. imenica m. i sr. roda: nà koli, po zúbima;*

⁷ Halilović 1990; Remetić 1970; Bulić 2000; Vujičić 1981 i dr. Tako je i u primjercima Rešetarova kvestionara *Pitanja o govoru prostoga naroda* iz 1897. godine koji su popunjeni u tuzlanskom kraju a koji se čuvaju u Zemaljskom muzeju u Sarajevu. Iste i slične ikavizme, uz nekoliko netipičnih primjera, zabilježio je u nekoliko bosanskih sela uz Drinu, koja su u blizini zapadnosrbijanskih ikavskih govora, Miloš Moskovljević u radu *Ikavski govor u SR Srbiji*. V. Moskovljević 1963–1964:488–489.

⁸ V. i: Ivić 1955–1956:97–129; Remetić 1981:63.

4. *nastavci inst. jd., gen., dat., instr. i lok. mn. zameničko-pridevske promene: s ònīm, od òti(h), sasvīm, málima (po ugledu na nastavke mekih osnova i složene pridevske promene);*
5. *inf. osnova većine glagola VII vrste⁹ tipa letěti: lětiti, žívila (prema i u prez. osnovi; a u naslonu na obrazac moliti : molim);*
6. *prefiks ně-: nĭki, dònikle (pod uticajem prefiksa ni-);*
7. *prefiks přě-: (privari sl.), a takođe i predlozi prid i priko (sve pod uticajem prefiksa i predloga pri);*
8. *prilog ĭzřikom (prema glagolu izřicati itd.).¹⁰*

Ivić potom navodi da “vokal i nalazimo i u nekoliko posebnih fonetskih pozicija kao rezultat asimilacije prema palatalnim glasovima u susedstvu”, ističući da je “grupa ěj dala ij kao i u ijekavskom narečju” te za to navodi primjere:

1. *komparativi s nastavkom –i(j)i (stàrii i sl.);*
2. *imperpekt na –ija(h) itd. – ukoliko se ova kategorija uopšte čuva u govorima;*
3. *odrični oblik nĭje (a prema njemu i nĭsam, nĭsi itd. – ukoliko u ovim oblicima nemamo ukrštanje morfeme ně- sa ni-);*
4. *prilog đĭ, nĭgdi itd. (prema đĭ je i sl.);*
5. *imen. grijòta;*
6. *glagoli vĭjati, grĭjati, dodĭjati, sĭjati i smĭjati se. (Ivić²1985:71)*

---

⁹ Vrste su prema Beličevoj klasifikaciji na osnovu završetka prezent-ske i infinitivne osnove (napomena R. B.): I (prezentska na e – infinitivna na suglasnik); II (e – a); III (ne – nu); IV (je – bez nastavka; je – a); V (e ispred koga se mijenja sugl. osnove: vežem i sl. – a); VI (a ili e – a ili e); VII (i – i ili e); VIII (i – a).

¹⁰ Ove Ivićeve kategorije u cijelosti navodi i Remetić u radu o govorima s nezamijenjim jatom – V.: Remetić 1981:63.

Dalje se navodi da je vokal *ě* prešao u *i* u susjedstvu grupe *gnj*: *gnjízdo*, *gnjîvan*, te “u rečima gde je iza sloga s neakcentovanim *ě* sledio slog sa *i* akcentovanim po starijoj akcentuaciji: *sikira*, *vidica*” (Ivić ²1985:71–71), “slično i *bižī* u zapadnoj Srbiji” (Ivić 1955–1956:108), a izvan ovoga sistema su primjeri *osim* i *divojka* (Ivić 1955–1956:108).

Uzmemo li u obzir ove Ivićeve kategorije, zatim lekseme koji u ijekavskim govorima umjesto *jata* fonetskim putem, pod utjecajem susjednih glasova, daju *i*: kada se *jat* nalazio ispred *o < l*, ispred *j*, *lj*, *đ* (Peco 1963:57), te Brabecova objašnjenja ikavizama u tuzlanskom kraju (Brabec 1955:11–15; 1957–58:50–57), i druga objašnjenja koja se odnose na ikavizme u neijekavskim govorima, uočili bismo da nije objašnjen samo manji broj primjera koji su zabilježeni u govorima tuzlanskoga kraja.¹¹ To su kontaktni ikavizmi, koji su mogli doći međudijalekatskim utjecajima ikavskih govora iz susjedstva, a ako su bilježeni u unutrašnjosti tuzlanske oblasti i izvan susjedstva ikavskih govora, njihovo bi se prisustvo moglo tumačiti nekim drugim načinom importa iz ikavskih govora.

Prema Brabecu (1957–58:51) “oblici posičem, posičeš ... mogli su utjecati i na oblik koji nema iza sebe prednjojezičnih elemenata: posiku”, što bi, prema takvome tumačenju, značilo da su i primjeri *osić*, *sić*, *rasić*, *posić* nastali djelovanjem “*prednjojezičnih elemenata*”. Primjer *osić*, *rasić*, *posić*, *sić* zabilježeni su u Garevcu kod Modriče (hrvatsko stanovništvo) i vjerovatno se u ovim primjerima ogleda utjecaj ikavskih govora. Izvan Garevca

¹¹ Uz našu napomenu da su, uglavnom, bilježeni oblici koji ne funkcioniraju u standardnom ijekavskom izgovoru.

je *sić* zabilježeno samo u Kakmužu kod Gračanice, ali naporedo s ijekavskim likom *sječ*. Utjecaj ikavskih govora na govor Garevca ogleda se i u ikavskom leksemu *svidok*, koji je također zabilježen u tome mjestu, a izvan toga mjesta još samo u Lukavici kod Gračanice. Ikavski se utjecaj ogleda i u primjerima: *dido*, *did*, *pliva*, *zvizdan*, *liha*, *vavik*, *srida*, koji su, najčešće kao naporedni oblici, bilježeni u nekim mjestima. Pojedinačni slučajevi njihova javljanja ne ukazuju na sistemnost u upotrebi. Neki od ovih primjera su zabilježeni u Maoči kod Brčkog: *zvizdan*, *liha*, *srjeda* / *srida*, *vavik* / *vāvīk*. Tu se ne bi mogli isključiti utjecaji blizine posavskih ikavskih govora, koji su ranije, vjerovatno, bili izraženiji. I Brabec je većinu ikavizama bilježio “u zapadnim stranama oblasti”, gdje su prisutni međudijalekatski dodiri, ali je ikavizme nalazio i u središnjim dijelovima tuzlanske oblasti, pa i uz Drinu (1957–58:51). Brabec kaže da je teško objasniti leksem *svidok*, koji je zabilježio i na Majevidi među pravoslavnim stanovništvom (1957–58:51), a to su najvećim dijelom doseljenici iz Hercegovine (Filipović 1969:33–48).¹²

Vokal *i* u obliku *čoiik* ne mora biti ikavski refleks – mislimo da je prije nastao od ijekavskog refleksa preko: *čojk* i da je vokal *i* zabilježen u tome obliku zapravo alofonska vrijednost sonanta *j*. Da je tako potvrđuju i oblici: *čojo*, *čojko* i *čojčić*, potvrđeni u našim zabilješkama o govorima živiničkoga kraja.

U govorima istočne Hercegovine Peco je zabilježio i sljedeće ikavizme:

---

¹² Za ikavske reflekse jata u nekim leksemima znaju Srbi u jugozapadnom dijelu Bosne. V. o tome u: Peco 1996:173.

grijota, siđet, siđela, siđeli, zasiđesmo se, zapoviđeli su, pripoviđet, vidijo, volijo, živijo, srijo, zasrijo, ijo, izijo, pojio, volila, želili smo, volit, želit, nisam (1964:58–59).¹³

Vuković je u *Govoru Pive i Drobnjaka* zabilježio ikavizme: *vīdijo, ŷjo, izijo, prēijo, biljeg, bilježānica, bīlježānje, siđeti, siđek, siđela, grija, smīja, līja, mījovi* (< *mijehovi*) i protumačio ih fonetskim procesima (1938–1939:17–23).¹⁴

Slične ikavizme (ispred *j, đ, lj, o*) zabilježio je i Pižurica u okolini Kolašina:

vījāti, vījavica, òvijāti, sījāti, grījāti, grījalica, smījati se, dōdijā, līja (< *lijeha*), *stārī, nājstarī, smīja* (< *smijeha*), *grija* (< *grieha*), *mīja* (< *mijeha*), *posiđelica, posiđeličina, zapoviđet, opoviđet, opoviđati, biljeg, biljega, bilježi, Bilješka* (ime ovce), *prībilješka, bilježāti, vīdio, vōlio, živijo, śedio, đio, srīo, zadio, izio, pōijo, òdio se, sīio, bijòčug, bijòce, Ždrīoca* (toponim), *diōba, Biògradsko jèzero, cīo, pregōrio i sl.* (1981:71–72)

Bilježenje istih ili sličnih primjera ikavizama u govorima tuzlanskoga kraja i hercegovačko-crnogorskim govorima, iz kojih potječe ijekavska migraciona matica, ne potvrđuje tezu o ikavskom supstratu govora tuzlanskoga kraja u predmigracionom periodu. Tu tezu, uz uvažavanje

¹³ Peco bilježi i primjere za koje smatra da su u te govore dospjeli unosom iz ikavskih govora: *misec, doli, gorina, odi, ondi, voddi, vodi*.

¹⁴ Zanimljivo je to što je Vuković zabilježio i sintagmu *dvij ovce*, pa bi se oblik broja *dvi* (< *dvije*), koji se obično tumači analogijom prema *tri*, mogao tumačiti i redukcijom glasa *j* u finalnom položaju.

Brabecove, Ivićeve i Brozovićeve argumentacije¹⁵ i nepostojanja sigurnijih dokaza ranijeg ikavizma, ne mogu potvrditi ni malobrojni primjeri ikavizama u govorima tuzlanskoga kraja koji su netipični u drugim ijekavskim i ekavskim govorima, jer ne pokazuju veću frekventnost niti sistemnost u javljanju.

*

Od ikavizama iz Uskufijina rječnika¹⁶ u istraživanjima govora tuzlanskoga kraja zabilježeni su samo: *biži, dvi, hitit, mliko, nedilja, ponediljak, siromah, srida*.

Među ovdje zabilježenim primjerima ikavizama iz tuzlanskoga kraja nema ikavizama iz Uskufijina rječnika: *bilo, briza, čovik, kolino, kolivka, korin, likar, lipa, lipo, lišnik, livo, mid, misec, nidra, osvistit, pivat, rič, sime, sino, slip, snig, svića, tira, tisto, vitar, zdila, ždribe, žlib*. Nije također zabilježen ni leksem *nevista*, koji ima u Uskufijinu rječniku, ali je zabilježen primjer *nevistice*.

Oni ikavski likovi leksema iz prijepisa Uskufijina rječnika kojih nema u govorima tuzlanskoga kraja jesu “kласični ikavizmi”, koji se ne mogu tumačiti istim fonetskim procesima kojim se tumači najveći broj ikavizama zabilježen u govorima tuzlanskoga kraja. Razlog njihova javljanja ne treba tražiti u ikavskom supstratu govora tuzlanskoga kraja u prošlosti, jer dosadašnja istraživanja govora tuzlanskoga kraja ne opravdavaju takvu mogućnost. Stoga bi za ikavizam Uskufijina rječnika, ukoliko je autograf ikavski, trebalo tražiti neki drugi razlog.

---

¹⁵ V. djela u popisu literature.

¹⁶ Na osnovu registra riječi iz *Monografije o Uskufiju*. V. Huković – Kasumović – Smailović 1990:163–178.

LITERATURA

- Brabec, Ivan (1955), *Govor Tuzle i okolice*, doktorska disertacija u rukopisu, Sveučilišna knjižnica u Zagrebu, Zagreb, 223 + 2 dij. karte.
- Brabec, Ivan (1957–58), *Glavnije fonetske osobine govora u tuzlanskom kraju (upoređene sa osobinama u drugim štokavskim govorima)*, Pitanja književnosti i jezika, knj. IV/V, Sarajevo, 43–68.
- Brozović, Dalibor (1961–1962), *O jednom problemu naše historijske dijalektologije: Stara ikavsko-jekavska granica*, Zbornik za filologiju i lingvistiku, IV–V, Novi Sad, 51–57.
- Brozović, Dalibor (1963), *O rekonstrukciji predmigracionog mozaika hrvatskosrpskih dijalekata*, Filologija, 4, Zagreb, 45–55.
- Brozović, Dalibor (1966), *O problemu ijekavskoščakavskog (istočnobosanskog) dijalekta*, Hrvatski dijalektološki zbornik, II, Zagreb, 119–208.
- Bulić, Refik (2000), *Arhaičniji govori u gornjem toku Spreče: živinički kraj*, Filozofski fakultet, Sarajevo, 189.
- Filipović, Milenko S. (1969), *Majeвица (s osobitim obzirom na etničku prošlost i etničke osobine majevičkih Srba)*, ANUBiH, Djela, Knjiga XXXIV, Odjeljenje društvenih nauka, knjiga 19, Sarajevo.

- Halilović, Senahid (1990), *Govor Muslimana Tuholja (okolina Kladnja)*, Bosanskohercegovački dijalektološki zbornik, knj. VI, Institut za jezik i književnost u Sarajevu, Odjeljenje za jezik, Sarajevo, 249–357.
- Huković, M. – Kasumović, A. – Smailović, I. (1990), *Muhamed Hevai Uskufi*, Univerzal, Tuzla, 203.
- Ivić, Pavle (1955–1956), *O nekim problemima naše istorijske dijalektologije*, Južnoslavenski filolog, XXI, knj. 1–4, Beograd, 97–129.
- Ivić, Pavle (²1985), *Dijalektologija srpskohrvatskog jezika. Uvod i štokavsko narječje*, Matica srpska, N. Sad, 214.
- Jahić, Dževad A. (1986), *O terminološkim razgraničenjima na relaciji govor–narječje – prilog pokušajima stabiliziranja naše osnovne dijalektološke nomenklature*, Književni jezik, 5/3–4, Sarajevo, 257–264.
- Moskovljević, Miloš (1963–1964), *Ikavski govor u SR Srbiji*, Južnoslovenski filolog, XXVI, sv. 1–2, Institut za srpskohrvatski jezik, Beograd, 471–509.
- Peco, Asim *O nekim “ikavizmima” ijekavskog izgovora*, Naš jezik, sv. 1–2, Beograd, 1963, 57–63.
- Peco, Asim *Govor istočne Hercegovine* (1964), Srpski dijalektološki zbornik, XIV, Beograd, 1–200.
- Peco, Asim (1996), *Kontaktne ikavizmi u ije-šta govorima jugozapadne Bosne*, Studia linguistica polonomerdianoslavica, br. 8, Skopje, 169–182.
- Pižurica, Mato (1981), *Govor okoline Kolašina*, CANU, Posebna izdanja, knj. 12, Odjeljenje umjetnosti, knj. 2, Titograd, 251.

- Remetić, Slobodan N. (1970), *Fonetske i morfološke karakteristike govora Srba u Kladnju i okolini*, Prilozi proučavanja jezika, VI, Novi Sad, 105–133.
- Remetić, Slobodan (1981), *O nezamenjenom jatu i ikavizmima u govorima severozapadne Srbije*, Srpski dijalektološki zbornik, knj. XXVII, SANU i Institut za srpskohrvatski jezik, Beograd, 105.
- Remetić, Slobodan (1981), *O nezamenjenom jatu i ikavizmima u govorima severozapadne Srbije*, Srpski dijalektološki zbornik, knj. XXVII, SANU i Institut za srpskohrvatski jezik, Beograd, 105.
- Vujičić, Dragomir (1981), *Prilog proučavanju govora Donjeg Birča*, Radovi Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, LXX, Odjeljenje društvenih nauka, knj. 21, Sarajevo, 195–210.
- Vujičić, Dragomir (1985), *Govori sjeverne i sjeveroistočne Bosne: Fonetske osobine*, Bosanskohercegovački dijalektološki zbornik, knj. V, Institut za jezik i književnost u Sarajevu, Odjeljenje za jezik, Sarajevo, 13–171.
- Vuković, Jovan (1938–1939), *Govor Pive i Drobunjaka*, Južnoslovenski filolog, knj. XVII, Beograd, 1–114.